

D. D.
 ✓ EXERCITIUM OECONOMICUM,
 DE
PRÆROGATIVIS
FINLANDIÆ
 PRÆCIPUE QUOAD
PLANTAS SPONTA-
NEAS IN BELLARIIS
 ADHIBITAS,

Quod
Venia Ampl. ad Auram Acad. Reg. Facult. Phil.

Sub PRÆSIDIO
PETRI KALM,

Oeconom. PROFESS. Reg. & Ord. item
 Reg. Scient. Acad. Holmiæ MEMBRI,
Ad publicum defert examen

HENRICUS SZJENNA/ Simon. Fil.
 SATACUNDENSIS.

V. D. M. & Collega Schol. Cath. Aboëns.
 Die XXII. Maji Anni MDCCLVI.
 IUT Loco horisque solitis.

ABOÆ, Impressit Direct. & Typogr. Reg. Magn. Duc.
 Finland. JACOB MERCKELL.

MAGNIFICE Dn. RECTOR
**CAROLE ABRAHAME
CLEWBERG,**

Gr. & O. O. L. L. Regiæ ad Auram Acad. PRO-
FESSOR Ordinarie, Eccl. Lundoëns. Antistes Dignis-
sime, Vtriusque Consistorii ADSESSOR Amplissime,
MÆCENAS MAGNE.

JUssu Beati Episcopi & ProCancellarii Doct. JOH.
BROWALLII, Viri ob illustria in Regem, Patri-
am, Literas Ecclesiamque merita perenni Dignissimi me-
moria, aliud & prolixius ab aliquot retro annis per-
feci tirocinium, sed publicum fieri non potuit. Ne au-
tem expers plane publici forem testimonii, en opuscu-
lum hoc exiguum Tibi, Magnifice Dn. Rector, ceu
monumentum gratitudinis & perpetuæ venerationis hu-
millime oblatum! quod ut manu excipias benigna & se-
reno adspicias vultu submisso obsecro, intimo ex pectore
optans, ut salvus, sospes atque incolumis quam diutis-
sime vivas! Sit vita Tua, Magnifice Rector, in terris
jucunda, in cælis gloriosa! Floreat ætas Tua perlata
sicut arbor plantata juxta rivus aquarum, quæ fructum
suum dat in tempore suo & folium ejus non decidit!
Habeat sub Sacri Tui Muneris umbra Ecclesia Tute-
lam, Academia Decus, Illustris Familia Columnen &
Clientes Patrocinium Longævum!

MAGNIFICI NOMINIS TUI

Servus humillimus,
HENR. SEJERNA / Sim. Fil.

PRÆFATIO.

 Arissima hæc nostra Patria Finlandia jacet inter 60. & 68. gr. Latitudinis Borealis, & tertiam circiter constituit Regni Sueciæ partem, a qua prope distat 40. milliaria versus Orientem eo angulo, quo mare Balticum dispefcitur in sinum Botnicum & sinum Finnicum. Figuram habet fere triangularem basi Æqvatori parallela, & contermina est Russiæ versus orientem, sinui Finnico versus meridiem, sinui Botnico versus occidentem, Lapponiæ versus Aquilonem. Longitudo ejus a meridie ad septentrionem ducta recta linea 84. milliaria Svecica continet; Latitudo autem ab occidente ad orientem valde inæqualis, major enim versus meridiem, inde autem continuo decrefcit latitudo versus polum. Ad calculum Cl. Tuneldii constat hujus Regionis area 3000 quadratis milliariibus Svecicis; atque sic arida & frugifera terra 53571428, tonnarum foret capax; sed in Finlandia sunt tantum 30000, portiones viriles, unde cuique 1785, tonnarum area & sata terra posset determinari, cujus cultura necesse requireret 100 operarios, & sic 3. milliones operariorum apte se hic alere & sibi satis prospicere possent, si modo habitata, exulta & pluribus aucta oppidis esset hæc Regio; nam Anglia, quæ $\frac{1}{3}$ minor est Finlandia, & natura vix

A

foecun-

foecundior, continet 7. (si non plures) milliones hominum, cum in Finlandia vix una est millio. Antiquissimis & fortassis proximis a diluvio temporibus hæc Regio inhabitari coepta est; initio quidem, aucto incolarum numero, propriis Regibus & Legibus obedivit, postea vero alternatim suis & Sveciæ Regibus Agne & Erico Emundson parere coacta, donec tandem ab Erico Sancto Anno 1155, imperio Svecanico fuit subiecta, & opera Episcopi Upsaliensis S. Henrici ad Christianam Religionem conversa; Tavastia autem Anno 1249 a Regis Erici XI. affine Pro Rege Birgero Jarl Sveciæ Coronæ adjecta & ad Christianismum perducta; Carelia deinde 44. annos post Tavastiam a Regni Mareschallo Torkillo Knutson Sveco dominio addita est, confr. Cl. Tuneldii Geographia Patriæ. Vetustissima hæc gens, si eandem, ut quidam volunt, cum Svecis habet originem, sic pari quoque jure gens Scythica, Amazonica, Hyperborea, Atlantica & Gothica est appellanda. Iniquo subinde factorum ordini hæc pars orbis Sviogothici fuit obnoxia: nunc enim a bellona, nunc a peste, nunc ab annonæ caritate & variis tam hominum quam pecorum morbis epidemicis, cæterisque fatalis fortunæ plagis vexata. Præterea ingens semper apud exteros fuit numerus, qui perperam de Boreali hac plaga censuit, horrendæ cœli inclementiæ, intensissimi frigoris, vastitatis & sterilitatis, incolas vero sub crassiori & pingvi aëre natos stupiditatis summæ incusavit: tales erant Cornel. Tacitus, Jul. Cæsar Scaligerus, Petr. Parvus Rosfontanus, Puffendorffius, Heumannus, Xaverius de la Sante, Car. Ogerius, &c. ut perbelle Cl. Renmark notavit in sua dissert. de præstantia orbis Sviogothici. Verum non exteri tantum, sed fuit quoque & etiamnum est forte indigenarum numerus haud exiguus, qui sine caussa ex mera ignorantia injuste de sua judicat Patria, licet hic nihil præ-

præter paludes & impeditam plerumque per flumina navigationem natura sit vitiosum, & posset fieri, ut etiam hi navi machinis & arte mechanica passim emendarentur. Sed mittimus nugas adversus Patriam fictas, quippe quæ dudum a viris meliora edoctis & a partium studio alienis justam tulerunt retorsionem, & breviter particulam tantum prærogativarum, quibus a benigna natura est exornata, pensitemus. Non nova aliqua historia, sed selectissima tantum argumenta ex peritissimorum virorum scriptis Patriæ applicata & in ipsa natura atque experientia fundata pro vindicanda Finlandiæ gloria Tibi, B. L. sistuntur: Sis bonus interpres & innocuis fave conatibus.

§. I.

PRærogativarum minime spernendarum exortes nos non reliquit Sapientissimus atque benignissimus naturæ Arbitrator, sed possumus in pluribus cum exteris de principatu contendere: nam, quæso, quæ fuit causa, quæ allexit primos homines ad hanc partem Septentrionis, & quæ posteriores eorum usque ad hæc tempora millionario numero auctos hic detinuit, nisi amœnitas loci, salubritas cœli & fertilitas terræ? Sed ut ordine cuncta persequamur, Florent apud nos, 1. Leges saluberrimæ, Religio vera, justissima Regiminis Forma & Litterarum studia, quæ cuncta, ubi sanæ Rationis & Revelationis principiis rite superstruuntur, fundamentum felicitatis Reipublicæ constituunt solidissimum: hæc omnia penes nos sunt evidentissima, sed apud externos plerosque perversissima, & sæpe cum summa conjuncta barbarie. 2. Vigent apud nos variae artes mechanicæ, architectura, fabricæ, opificia, officinæ, fodinæ, navigatio & commercia. Est hic locus campusque vastissimus ac amœnissimus culturæ Sylvarum, hortorum, agrorum & pratorum, rei item pecuariae, vena-

tioni, aucupio, & loca piscaturæ maxime idonea, si modo debita horum singulorum agetetur cura. 3. Quid nobis mortalibus utilius & jucundius esse potest, quam statas habere temporum vices; in locis Zonæ temperatæ, (de qua sibi gratulatur Fenningia,) 4. Anni tempora fere semper sunt æqualia; contra in locis Zonarum torridarum vel frigidarum 4:o Subiacet nostra Regio climati saluberrimo; contra autem incolæ sub Zona torrida a ventis subitaneis, æstu solis fervidissimo, turbinibus concitatissimis, imbribus, procellis, terræ motibus, pestilentia, febribus, scabie aliisque innumeris morborum generibus perpetuo fere infestantur, sed horum malorum nostra plaga expers est, vel saltem sunt apud nos rarissima: ideo Plinius ventum Borealem saluberrimum, australem vero noxium vocat; hæc quoque vera est causa, cur populus Septentrionalis aliis longe firmior, robustior, & validior sit, multique ad 100, imo ultra ducentesimum vitam produxerint, ut Rudbeckius in suæ Aalant: T. 1. p. 421. de quodam Tore Ulssonio narrat, qui seculo proxime præterlapso usque ad annum ætatis 260. pervenisse perhibetur. Præclare de hac re disserit Nobiliss. Archiat: Linnæus in Litteris ad Clariss. Dominum C. Renmack datis, quæ dissertationi hujus eruditæ de Præstantia orbis Svio Goth. p. 1. ab initio inferuntur: Jag wet, inquit, intet om wår köld in emot Norra Polen är swårare än deras hetta lika når Lineen; ty man hör här ganska sällan någon dö af köld, och man ser Lapparna under sielfwa starrbraket följa sina Renar natt och dag utan at få frost i minsta tå: utom detta kan kölden låt hämmas med goda fällar och pålsar, med warma kamrar och stadig focus, ty wi hafwom på skog godt förråd; men hettan är intet så lätt at förekomma uti et warmt land. Kölden skadar of intet, utan hon gör of prompte, och muntrare; hwarföre wi om wintrarne altid äro qwickare, än om sommaren; ja hon gibr

gibr och våra kroppar, som gå utur warma kamrarna in i kalla luften, mer hårdade och fastare, at emotstå arbete och sjukdomar: deremot äro de, som ligga sub æquatore, af hetta löshullade, swage, late och tröga: i Egypten törs ingen Menschia kläcka 2. om dagen stiga ut på gatan; och om han där uppehåller sig et par minuter, blifwa fötterna förbrände. 3 Ormus måste folket halftwa dagen ligga i stora fat med watern, om de eliest skola kunna lesiwa för hetta. Våra kalla wintrar gibr of det nöije, som aldrig Söderlänningarnas hettta kan gifwa dem, ty då deras mark står bar och förbränd, är wår betäckt med krithwit snö, som skimrar emot dagen, som wore han beströdd med det klaraste Demant pulswer. Wi winna en stark och frodig kropp, då Söderlänningarna få en smärt, mager och uttröttad kropp, och wi råkna så många 80. Åriga, ja 100:de åriga gubbar, som någonsin Söderlänningarna. 5:o Aquæ & acidulæ apud nos sunt saluberrimæ, sed in locis meridionalibus per plurimæ earum noxiæ & venenosæ sunt. Aquæ nostræ, quam primum erumpunt, subtilissimo & adeo penetrabili spiritu & Mercurio natura gaudent, qui præterquam quod saluberrimus sit, sympathiam etiam magnam cum spiritibus nostris vitalibus seruat, quæ omnem naturam eximium in modum confortant, uti dicit Generosiss. Urban Hierne, Wattnet, som hos dem, nemligen Söderlänningarna, blifwer hett, ruttigt och skadeligit, blifwer hos of klart och friskt testatur l. c. Nobiliss. Archiat. Linnæus. 6:o Quam utiles sint frigoris & caloris mutationes, vix potest dici; corpora enim, quæ frigore obrigescent & torpescunt, calor resuscitat ad vitam. Tempus hyemale humano generi aptissimum ad itinera per lacus & flumina densissima glacie constricta facienda; præcipue mercatoribus ad Lappmarchias per silvas & devia tempore æstivo aditus est præclusus, sed hieme quotannis Lappones propter sua commercia commode & celerrime

possunt adire: idcirco dicit Rudbeckius, Ja man kan här om wintertiden med största nytta och lust resa dag och natt öfver land, sjöar och strömar, där man i andra Länder, såsom Tyskland, Frankrike, Spanien, Italien &c. måste resa i största mörker, orenlighet och i en osund dimba och luft. Idem confirmat l. c. Nobiliss. Archiat Linnæus: då året, inquit, står hos Söderlänningarna med slask och obhyggelighet wäder, samt diupa wägar, kunna wi löpa och åka på våra Crystall isar öfver alla sjöar och fiärr. Wär kiöld ränsar jorden och gör henne frisk; då hon blifwer så skadelig i Gvinea, at den där ligger en natt ute, antingen får upstiga med et halst slag, och en i alla tider förderfwad kropp, eller ock aldrig mer upwakna. Då Söderlänningarna ligga omgifna med et tiokt mörker om nätterna, äro deremot våra nätter uplysta af den hwita snön, och af Casmata, som spela hwar winter natt med 1000:de slags Comedier, ju längre i norden ju mer, och här uplysa Horizonten; utom det at stjernorna här glimma både större och klarare. Här til kommer den behagelige sommartiden, på hwilken Solen knapt wiker ifrån oss om nätterna, utan gifwer en stadig dag, hwilket gör at foglarna öfvergifwa de Södra Länder, och årligen segla til oss, at här bygga och bo, och här utfläcka sina ungar. 7:0 Quantus sit glaciei & frigoris hyberni usus in piscatura exercenda & ad conservanda plantarum & arborum femina & radices, nec non carnes recentes & pisces tunc temporis captos, res est omnibus notissima. Sed niwis præcipuus usus est in conservandis herbarum feminibus & radicibus, quarum per hiemem plumea quasi culcitra est adversus inimicam sibi frigoris vim, ut Celeber. Philosophiæ Burgund, auctor iudicavit. Fovet ergo nix terram hieme femina continentem, quia claudit ejus poros, ne omnis vis caloris dissipetur & penitus evanescat, uti dicit Cl. Remarck. Item Rudbeckius: Ja snön gör här

Här det gagnet, at många örter, som hit af fremmande Land
 öro införde, håller snöen varme uti jorden, där de uti Tyske-
 land, Holland och Francrike af en torr köld förderfwas.
 Hvem skulle af alla våra Förfäder tro, der de upstego, at
 under den 60. grad af Norstiernans högd, skulle Pomerant-
 zer, Citroner, Laurus, Myrtus, Ficus Indica &c. kunna
 en gång wåxa, och här blommas: Ja at här på en ort, så
 mång 1000. slags örter af hela Werlden samlade, kunna ge-
 nom naturen och konsten bewaras och förkofras. Nec non
 Nobiliss Archiat. Linnæus: Hos oss wåxa mer Arbores och
 Plantæ sempervirentes, som med sina gröna löf gifwa et
 artigt spectakel på den hwita snöen, utom wånings ram för
 våra diur och foglar, ty de måste trån i skogarna äro Tall,
 Gran, Id, Een, Liung, Kråkeris, Miblonris, Andromeda, Py-
 rola, Musci, Lingon, som alla äro sempervirentes: och de
 träden, som mista sina löf, få utaf kiölden liksom nya Cry-
 stal-löf, utom det at de fläste trån hos oss på sina stammar
 och grenar äro öfvertäckte och bepryddes med flera slags
 Lichenes, än på någon annor ort af de södre. Snöen och
 mossan bewarar hos oss de fröen, rötter och kråk, som i den
 hafwa sitt wintensläger, at kiölden söga kan skada dem; hwar-
 af skedt, at at wi kunnat up räkna wid påß 1200. (imo 1300.
 uti ex editione novissima Floræ Svec. patescit) distinctæ
 species plantarum sponte nascentium, utan til at uptaga
 varieteteter, hwilket antal af örter ingen ännu wiist i de war-
 ma Länder och på lika stor tract. Och innom vårt Nordiska
 Land hafwom wi redan 1000. slags differente insekter utmärk-
 te, som här bygga och bo, hwilket antal intet annat Rike i
 werlden ännu kunnat upwisa. Uti fiskar äro wi intet säm-
 re än utländningarna. Foglar äro här i Sverige öfwer
 200:de slag, och söfogel ses så ömrog i de stora Norrlands
 floder, at de under sin afmarche om höstetiden täcka watnet,
 och på hela 14. dagarna knapt kunna sluta sin tropp under
 bort

bortfarten: åfwen så om wåren ser man lusten upfyld med
 des armer som segla i wådret åt Norden uti sina regulaire
 divisioner. 8:o In locis Australibus hospitantur ferocissimæ
 bestię, & animalia, utpote Leones, Pardales, Tigrides, Apri,
 Squali, Crocodyli, Viperæ caudifonæ, Aspides, Cobra de
 Capello, Hæmorrhoi, Chersææ, Hiritinandeles, Bruchi,
 Monoculi, Acori, Tarantulæ, Scorpiones, &c. Sed ho-
 rum fere omnium ignara est Septentrio, & si quæ sunt, illa
 aut non nociva, aut saltem quorum virus aut noxa & faci-
 le evitari & curari potest. In India orientali serpentis
 genus adeo immane, ut cauda cingendo arborem corpore
 bovem nares hujus claudens suffocet, cruraque bovis in-
 terdum sic frangat, ut fragor ossium comminutorum ad di-
 stantiam jactus tormenti bellici majoris exaudiatur, gra-
 vidam quoque feminam vivam semel devorasse refert Rud-
 beckius in sua Atlantica. In America Septentrionali va-
 ria vaserrima serpentum sunt genera, uti viperæ nigræ,
 viperæ viridis dictæ, illa circumcingens se collo suffocat
 vel strangulat hominem, hæc arbori adstantium ora pun-
 git; Vipera caudifona sæpe uno ictu necat. Dignissima
 sunt verca Nobiliss. Archiatri Linnæi loco sapius citato:
 Men här emot hafwom wi sluppet de monga dödeliga ormar,
 som ligga i Söderlåndningarnas buskar, såsom Aspider, Co-
 bræ, Skallerormar, Amphishæner, Hæmorrhæ &c. och
 hafwom icke mer ån en enda giftig orm, som doch ganska
 sällan skadar. Wi behöfwom inte frukta i skogen för de glups-
 ska Lejon, och de oonwifeliga Tigrar, ei heller wid kiarren
 för de slukande Crocodiler, ei heller på åkrarna för de skæ-
 delige Tarantler, ei heller i husen för de smårtsulle Scolo-
 pendræ, ei heller i Sångarna för de giftige Scorpiones, för
 hwilcka alla Söderlåndningarna aldrig kunna giöra sig säkra.
 9:o Fatemur Meridionales terra marique multarum rerum
 affluentia nos superare, sed possemus iis omnibus, exce-
 pto

pto sale, facile carere, si nostris essemus contenti; natura enim larga manu dedit nobis, quibus non modo utimur ad necessitatem, verum fruimur quoque ad voluptatem. Per plurimas arbores & herbas hic vigescere, vegetari & propagari posse docuit experientia: Sed contra multæ e nostris, quæ exteris sunt in deliciis, impatientes sunt climatum meridionalium, e. gr. Vaccinium (Myrtillus) Blåbær; Vaccinum (Vitis Idæa) Lingon: Vaccinium (Oxycoccus) Cranbær; Rubus idæus, Hallon; Rubus arcticus, Åkerbær; s. Witikon; Rubus Chamæmorus, Hjortron, aliæque. Non sine fructu & singulari animi delectatione & voluptate legi possunt Verba Nobilissimi Archiatri Linnæi: Det är wijs, at Söderlândningarna hafwa flere slags hårliga frukter än wi, men så slippa ock wi deremot betala dem så dyrt, som de ofta måste giöra med sitt fåra lif; Wi hafwom ock våra i tillräckelig myckenhet, såsom Hjortron, Hallon, Bidnbær, hwhita, röda och swarta Winbær, ja, Måbær, Jungfrubær, Lingon, Cranbær, Mjölon, Berberis, Korybær Smultron, Kråkebær, Hönsebær, krusbær, Niupon, Kierfbær, Plommon, Äpplen, och Påron, Orel, Hågg, Stårkebær, Cnebær och Åkerbær ic. hwilka i smak ock lukt tåla med utlândningarnas skidnaste frukter. Så wi ock intet äta så många slags gröna saker, som utlândningarna, så hafwom wi doch bättre förråd på kött och willbråd, af Harar, Renar, Hjortar, Orrar, Kiådrar, Snöriper, Snåpper, Sjöfogel, Hjerppe ic. köttet kan längre och lättare hos oss conserveras; köttet gör oss mer gilla än växterna; och wi tålom bättre köttmaten i vårt kalla Climat, än de i sitt warma, ei heller wete wi af så många skadeliga växter, som Söderlândningarna. Söderlândningarna hafwa sina hårliga winer, men töras mycket litet nyttia dem, at de icke måge stanna i hetliga febrar, och wi wetom litet af Podager, som af deras drickar förorsakas, deremot våra skidna ölher föda och upfriska oss, utan at lämna i vår kropp, sådana farliga fo-

B

ster.

ster. Experientia insuper docuit vinum præstantissimum & saluberrimum a nostris Ribibus, Prunis, Cerasis, Vacciniis, Rubis cæterisque baccis, fructibus & Vegetabilibus posse parari, ut neque sic indigeremus peregrinis huc quotannis multa copia & magno pretio asportatis, naturæque & sanitati nostræ nocentibus vel saltem minus utilibus vinis.

§. II.

Sed jam propius ad regnum vegetabile progrediamur. Ex hoc tot ad patriam nostram adfluunt prærogativæ, ut vix alia regio de majoribus & pluribus sibi gratulari queat. Sic Quercus nostra illis, quæ apud australiores crescunt, longe palmam præripit. Pino nostræ, unde tot in patriam per commercia redundant fructus, & quæ vastissimas sylvas sæpe constituit, sterilissimum & macerrimum solum, ubi vix ulla alia vegetabilia provenire possunt, tribuit benignissimus Naturæ Parens. Sed longum foret, nec nostri est instituti, utilitates omnes plantarum spontanearum Patriæ recensere. Fecerunt id alii. Particula tantum ejus a nobis hac occasione tangenda erit; ad objectiones scilicet illorum respondendo, qui terris australioribus innumeros atque suavissimos fructus in bellariis adhibitos tribuunt, nostræ autem terræ fere omnes ejusmodi plantas denegant. Non tamen omnes nostræ plantæ spontaneæ, quæ ad tales usus adhiberi possunt, a nobis enumerandæ sunt, sed solum nonnullæ e præstantissimis; unde quisque facile videbit, nec regiones nostras septentrionales etiam hac in re minoribus naturæ donis cumulatas esse, ac australes.

Sunt vero inter Plantas præstantissimas juxta ordinem in Flora suecica sequentes: *Festuca* (fluitans) panicula ramosa erecta, spiculis subsessilibus teretibus muticis. Linn. flor. suec. 95. (90) obs. prior numerus editionem Floræ hujus novissimam indigitat, posterior autem sive in parenthesi () primam seu anni 1745. quod in sequentibus etiam ob.

observandum. Gr. aquaticum fluitans, multiplici spica. C. B. Svecis Svinsvingel, Scanis Mannagräs. Crescit apud nos ubique in fossis & locis humidioribus limo repletis, & quidem copiosius, quam in ulla alia regione. Usus œcon. Semina hujus quotannis e Polonia transferuntur in Borussiam, Germaniam & quandoque in Sveciam sub titulo Mannagryn venalia, quæ ob saporem dulcissimum & vim nutriendi singularem eminentioribus sunt in deliciis. Colliguntur autem semina post solstitium & toto mense Julio quotidie mature, cum aqua roralis adhuc terræ inhæret, vel post pluviam quavis hora cribris, siccantur insolata super linteo, modeste tunduntur pistillis ligneis in mortario ligneo pugillo farraginis supposito; contunduntur iterum accuratius, cribrantur & vannantur, donec atricolores folliculos & paleas penitus exuant, & luteum colorem induant. E feminibus his sic præparatis, lacti immixtis, atque 2. $\frac{x}{2}$ hora una coctis paratur optimum pulmentum aut jusculum ejusdem fere saporis, ac ejus, quod Sagowälling nuncupatur. vid. Linnæi it. Scan. p. 349. & Læf. flor. Pruss. 108. Ab his feminibus ulterius molitis fiunt panes & placentæ sicut a simila. Reliquum eumque multiplicem hujus plantæ usum in Oeconomicis brevitatis causa omittimus: quod etiam de sequentibus observandum est.

Ribes (rubrum) inerme, floribus planiusculis, racemis pendulis Linn. flor. Svec 205. (197.) Grossularia multiplici acino, sive non spinosa hortensis rubra, sive *Ribes officinarum*. C. B. Ribes vulgare acidum rubrum. J. B. Svec. Winbär. Fennis Winamarja. Habitat in Lappmarchia, & passim in Sveciæ provinciis, licet rarius; copiosissime prope Tornoam, in maritimis Ostrobothniæ, insulis quoq; Finlandiæ & sylvis passim. Colitur etiam in hortis ob fructus præstantiam, in quibus abunde crescit. Usus Oec. Baccæ comeduntur crudæ; in jusculis. Ex his gelatinæ variæ, cupediæ, clibanitæ, condimenta, acetum:

acetum: asservantur præterea integræ; Vinum quoque palato, nec minus ventriculo gratum ex his paratur optimum, idque multis modis, quorum reliquis fere præstat, qui habetur tam in Linn. it. Scan. p. 401. quam in Lib. Bar. Hårlemanni itin. anni 1750. p. 71. nec non in novellis Litt. Salvii Anni 1752. N. 30. Præterea hæ baccæ sunt communia & lautissima secundarum mentarum fercula. Obs. Planta hæc septent. omnibus fere modis facillime propagatur. Huic speciei simillima & naturalissima est Ribes alba, differt tantum colore fructus, qui albus est, & sapore, quo dulcedine fere omnibus antecellit Ribibus. Svecis hwita winbär, Fennis walkiat winamarjat. Hæc sylvestris non est, quantum novimus, sed in hortis facillime colitur. Usus idem ac Ribis rubri. Hujus baccæ eduntur crudæ avidissime & lubentius, quam aliorum Ribium.

Ribes (nigrum) inerme, floribus oblongis, racemis pilosis. Linn. flor. Svec. 207. (196.) Grossularia non spinosa, fructu nigro. C. B. Svecis Swarta winbär. Helsingis & Ostrobotniensibus Tistron. Fennis mustat winamarjat. Habitat in desertis Lapponiæ sylvestris Tornoënsis, in maritimis Tornoënsibus, Ostrobotnicis, Helsingicis, Roslagicis, etiam in Finlandiæ insulis passim, in sylvis rarissime, in hortis autem facillime, in quibus sæpissime plantatur ob fructus præstantiam & saporem. Usus Oec. Baccæ crudæ, maturæ, sapidæ & edules; ex his quoque jura gelata & syrapi adornantur, qui communiter in mensis secundis ob dulcissimum saporem & salubritatem adhibentur. Obs. Hæc species vulgatissima est, omnium tamen optime in Norlandia viget.

Ribes (uva crispa,) ramis aculeatis, baccis glabris, pedicellis bractea monophylla. Linn. flor. Svec. 208. (195.) Grossularia, simplici acino vel spinosa sylvestris. C. B. Uplandis Krusbär, Smolandis stichelbär, Fennis Pistäwät

wāt marjat. Sponte nascitur in Sveciæ provinciis. In Finlandia sylvestris rara, sed in hortis sativa uberrime crescit. Amat frigidos tractus, teste Rajo, nec ullum frigus reformidat: in Gallia Narbonensi, Italia, reliquisque calidioribus regionibus minus frequens, nec nisi in hortis fere reperitur; per totam Helvetiam in sepibus vulgatissima. In Sicilia studiose in hortis colitur & pro planta rara Rajo ostensa fuit. Usus Oec. Baccæ crudæ & maturæ eduntur avide; immaturæ autem coquantur in jura gelata, quæ Saccharo condita & sine & cum assaturis eduntur cupidissime, possuntque diu asservari integræ & incolumes in vasibus ab aëre vacuis & puris, præcipue tamen vasibus vitreis in clibano vel aqua fervida calefactis & postea bene oclusis. Placentæ omnium delicatissimæ, quas Tortas, Pudding &c. vocant, ex his fiunt. Vinum etiam præstantissimum ex iis paratur. Hi fructus præterea variis modis in cibis adornandis usurpantur, certantque dulcedine ac utilitate cum uvis viniferis.

Berberis (vulgaris) pedunculis racemosis. Linn. flor. Svec. 311. (290.) *Berberis dumetorum* C. B. Svecis *Berberis*. Fennis *Parberi*. Habitat passim in sylvis Uplandiæ & Finlandiæ.

Ujus Oec. Ex hujus acidis baccis fiunt delicatissima jura gelata, salgama, aceta, & optima gelatina (geleé). Succus harum baccarum in mortario ligneo vel alio vase contritarum extorsus aut pressus per rude linteum in paratura potus Polupuntziæ (pouche) pro citreo liquore potest usurpari. Vid. Act. sc. Acad. Holmiæ A:o 1749. p. 66. Dn. Ammiralis Ancarcrona.

Vaccinium (Myrtillus) caule angulato, pedunculis unifloris, foliis ovatis, serratis, deciduis. Linn. flor. Svec. 333. (313.) vitis Idæa, foliis oblongis crenatis, fructu nigricante C. B. Svecis *Blåbär*. Fennis *Musticca*. Habitat

in sylvis antiquis, humidiusculis, ut nulla frequentior planta in plerisque regionibus. Ufus Oec. Baccæ grati saporis magna copia in nostris sylvis leguntur & recentes eduntur; siccatae autem super assulis in furno, vel calefactæ in sartagine cum aqua modica placentulis interpositæ, aut percolatæ colo, ex succo cocto cum farina Orizæ paratur offa purpurea (röd bianque). Siccatae farturis & gelatinis inserviunt. Vinum etiam ex his parant nonnulli.

Vaccinium (Vitis Idæa) racemis terminalibus nutantibus, foliis obovatis revolutis integerrimis subtus punctatis. Linn. flor. Svec. 334. (314.) vitis idæa, foliis subrotundis non crenatis, baccis rubris. C. B. Svecis Lingon. Fennis Puola. Habitat in Sylvarum collibus & sabulosis ubique. Ufus Oecon. Baccæ in acetariis per Sveciam & Finlandiam vulgares sunt. Colliguntur autumnopropiosissime, eduntur recentes, asservantur integræ per annum in cellis ligneis vasis aqua frigida modice rigatis, coquuntur in jura gelata & condimenta varia cum vel sine assaturis edenda. Ex his Lappones conficiunt suum Cappatiamos. Flor. Lapp. 143. vinum ex his præstantissimum cogunt quidam.

Vaccinium (oxycoccus) foliis integerrimis revolutis ovatis, caulibus repentibus filiformibus nudis. Linn. flor. Svec. 335. (315.) Vitis Idæa palustris. C. B. Svecis Tranbär, Fennis Carpale. Habitat in paludibus sterilibus sphagno vestitis frequens, in Finlandia copiosissime. Ufus Oec. Baccæ peracidæ lubenter non eduntur crudæ, sed a succo presso & saccharo intersperso parantur variæ gelatinæ placidissimæ & saluberrimæ. Vinum etiam præbent.

Prunus pedunculis solitariis, foliis lanceolatis. Linn. flor. Svec. 432. (397.) Prunus sylvestris. C. B. Svecis Slän. Uplandis Stärckebar. Fennis seepu, Plomupuu. Habi-

Habitat in sepibus, pratis agrorumque acervis. In Finlandia solum in maritimis spontanea. Usus Oecon. Baccæ cum nucleis comminuatæ Vino Gallico superimpositæ dant rubrum colorem & gratum saporem & odorem suavissimum: baccæ licet acidæ & austeræ, tamen cum nucleis proxime accedunt Pêrsicis amarulentis. Vinum etiam gratum ex iis, varia etiam eduliorum genera parantur. Folia tenella in aqua cocta & macerata pro Thea usurpari possunt.

Crataegus (aria) foliis ovatis inæqualiter ferratis subtus tomentosis. Linn. Flor. Svec. 433. (398.) *Sorbus domestica*. Til. Svecis Oxel. Vulgatissima in Oelandia & Gotlandia, ubi habitat copiosissime; frequens quoque in Finlandiæ insulis maritimis & ad pagos rusticorum est varietas hujus singularis. Usus Oecon. Baccæ recentes maturæ cupidissime eduntur a ruricolis, maxime gelu fractæ tempore autumnii, plus nutriunt, quam varii alii fructus sylvestres. Ab his baccis in annonæ caritate, potus, Vinum adustum & panes fiunt. confr. Dressi descriptio 2. arborum fructiferarum: Stockholmia, 8:vo.

Sorbus scan-
dica
Salar

Rosa (canina) caule aculeato petiolis inermibus, calycibus semipinnatis. Linn. flor. Svec. 441. (406.) *Rosa sylvestris vulgaris*, flore odorato incarnato C. B. Svecis Niupon, Törne. Fennis Orjantappura. Habitat in sepibus passim ad margines viarum. In Uplandia vulgatissima. In Finlandia quoque fere ubique.

Rosa (spinolissima) caule petiolisque aculeatis, calycibus indivisis. Linn. flor. Svec. 442. (407.) *Rosa sylvestris pomifera minor*. C. B. Uplandis Smörniupon. Habitat ad agrorum margines eorumque acervos passim. In Finlandiæ quoque alicubi copiose. Usus Oecon. Utriusque, postquam exempti sunt nucleis, a baccis siccatis & coctis saluberrimum pulpamentum præcipue calculosis paratur: alias quoque siccata & cocta in conditura Sacchari vel far-

tura

tura tartarum usitata, aut molita in panes convertuntur, tum semper bene sapiunt & alunt, & eximie reficiunt præcipue ægrotos. A petalis in umbra exsiccatis destillatur aqua Rosarum, quæ sæpe in cibis adornandis ob suam suavitatem & vim salutarem usurpatur. Salgama & conditura baccarum Rosarum in optimis est acetariis.

Rubus (fruticosus) foliis quinato pinnatis ternatisque, caule petiolisque aculeatis. Linn flor. Svec. 444. (409.) *Rubus vulgaris*, sive *Rubus fructu nigro*. C. B. Svecis Björnbär. Dahleroënsibus Käringhallon. Habitat in maritimis Bahusiæ & ad Dahleroam & Landsort, in Finlandia non dum sponte crescentem observavimus. Usus Oecon. Baccæ crudæ bene sapiunt, vino impositæ edulcant vel suavius & dulcius reddunt. Vinum etiam dulcissimum ex iis fit.

Rubus (cæsius) foliis ternatis caule tereti aculeato. Linn. flor. Svec, 445. (410.) *Rubus repens*, fructu cæσιο. C. B. Westmannis Blåhallon. Habitat in dumetis umbrosis passim, in Roslagiæ agris frequens, in agris quoque Finlandiæ, imo in antris, collibus & clivis. Usus Oec. Baccæ svaves crudæ & conditæ. Vino immixtæ edulcant.

Rubus (Idæus) foliis quinato-pinnatis ternatisque, caule aculeato, petiolis canaliculatis. Linn. flor. Svec. 446. (408.) *Rubus Idæus spinosus*, C. B. Svecis Hallon. Fennis Faderma. Habitat in agris & sylvis e lapidum acervis frequens. Usus Oec. Baccæ crudæ sunt gratissimi saporis præcipue Saccharo conspersæ aut lacte commixtæ. Ex succo expresso paratur vinum placidissimum vix ulli extraneo cedens, cum infunditur dolio recens evacuato $\frac{1}{3}$ vasis loco fermentationis relicta, mustum postea sponte & suaapte 9. septimanis fermentescit, & tunc est paratum & idoneum depromptui in vasa vitrea. Præterea baccæ condiuntur varie variisque robi & gelatinæ saluberrimæ & dulcissimæ ex iis fiunt.

Rubus

Rubus (arcticus) foliis ternatis, caule inerme unifloro. Linn. flor. Svec. 448. (412.) *Fragaria fruticans* Rudb. Norlandis Åkerbär. Ostrobotnienfibus Wittikon, (non wikon, ut errore typographico legitur in Flora Svecica). Fennis mamurama. Habitat in Westrobotnia, Ostrobotnia & Angermannia copiose, in Helsingia & tota Norlandia, in Dale-karlia juxta Fahluniam rarius. In Finlandia hinc inde. Usus Oec. Hæ baccæ certe delicatissimæ & fragrantissimæ omnium fructuum Europæorum sunt, ideoque recentes & conditæ cupidissime eduntur, & quid unquam sapidius & suavius esse possit, quam hæ saccharo conspersæ? Vinum Gallicum, si ei immittuntur, tam impense edulcant, ut de palma & principatu cum cæteris vinis præstantissimis certet. Vinum etiam omnium præstantissimum & gratissimum variis modis ab iis paratur, quod ab exteris omni reliquo vino antefertur.

Rubus (Chamæmorus) foliis simplicibus lobatis, caule unifloro dioico. Linn. flor. Svec. 449. (413.) Chamærubus foliis Ribes. C. B. Chamæmorus Clus. Svecis Hjortron. Fennis Suomurama. Habitat in paludibus, turfosis sylvarum & sterilibus passim, in Norlandia copiosissime, sic quoque in Finlandia passim copiosissime. Usus Oecon. Baccæ crudæ eduntur maxima cum voluptate, conditæ in modiolis a Norlandia magna copia exportantur venales Holmiam & alibi, quæ ut jura gelata & acetaria mensis apponuntur. Obs. conditura harum baccarum optime fit, si baccæ eliguntur maturæ, & quibus calyx detractus est, coquantur in olla stannea in tenuissimum jus gelatum, & postquam hoc gelascit, impletur eo vos figlinum aut modiolus prope ad trientem, reliquus locus duris & integris baccis supplendus, & superfundendum sebum liquatum, vel aliter baccæ ab aëris impetu custodiendæ.

Fragaria (vesca) flagellis reptans. Linn. flor. Svec.

C

450.

450 (414.) *Fragaria vulgaris*. C. B. Svecis Smultron. Fennis Manficea. Habitat in campis sylvestribus apricis frequentissime, in Finlandiæ insulis præcipue & collibus ubertim. Usus Oecon. Hæ baccæ ubique sunt in deliciis maxime cum saccharo fuerint conspersæ, aut lacti vel vino immixtæ. *Fragariæ* nostræ sponte in locis sterilibus nascentes suavitate & dulcedine non modo iis, quæ in hortis coluntur, sed etiam *Fragariis* apud exteros crescentibus plerumque longe antecellunt. Obs. maximæ harum baccarum apud nos in locis fruticosis præsertim Juniperinis reperiuntur.

Corylus (avellana) stipulis ovatis, obtusis. Linn. flor. Svec. 873. (787.) *Corylus sylvestris* C. B. Svecis Hassel. Fennis Sarapuu, Pähkinäpuu. Habitat in pratis & sepibus circa Aboam & in insulis Finlandiæ copiose. Usus Oecon. Fructus vocantur avellanæ, h. e. nuces Coryli, quæ fere quotannis immensa copia apud nos crescentes carpuntur, franguntur & nuclei eduntur, certantque dulcedine cum Castaneis ac Amygdalis: varia fercula etiam ex his parantur palato & stomacho gratissima.

Juniperus (communis) foliis sessilibus mucronatis. Linn. flor. Svec. 915. (824.) Svecis En. Fennis Catava. Hæc per totam Sveciam & Finlandiam vulgatissima est. Usus Oecon. E baccis contusis & maceratis fit succus decoctus, vel potus persapidus, dulcis, salubris & sanguinem expurgans, sed acescit cito & genua infirmit. Ex iis communiter quoque paratur pulpamentum saluberrimum, scilicet tribus cantharis baccarum bene purgatarum, succi plenarum & contusarum superfundendi 8. canthari aquæ fontanæ limpidissimæ, quæ utraque pars bene concoquenda, & 2. cantharis decoctis succus rudiori linteo percolandus & recoquendus, atque iterum 2. cantharis decoctis, tenuiori linteo percolandus succus, & sic quoque tertia vice continu-

nuandum, ut plus semicantharo non supersit, quod percolandum & in vase idoneo reservandum. Hæc gelatina sacchari æmula quidem pro jentaculo usurpatur, sed debet esse medicina potius, quam cibus quotidianus. Ab his bacis quoque vinum adustum, sicut ab aliis fructibus fit. Bacca Juniperi quoque apud nos eduntur recentes.

Acer (Platanoides) foliis quinquelobis acuminatis acute dentatis glabris, floribus corymbosis. Linn. flor. Svec. 924. (303.) *Acer montanum* tenuissimis & acutis foliis. C. B. Habitat passim ad domos & in pratis provinciarum Australium. Passim quoque in Finlandia copiose præsertim in Tavastia & alibi. Svecis Lönn, Fennis Wahtera, Wehder. Usus Oecon. Ex liquore & humore hujus arboris fit tam Syrupus dulcissimus, quam saccharum copiosum, si vere permature gelidis noctibus & calidis diebus terebra cavatur foramen sursum oblique, cui affigitur canaliculus, sive tubus, ut humor per eum defluat in excipulum suppositum, postea coquendus hic succus in ahenò vel olla, despumandus & continuo agitandus, donec ita crassescat, ut tudicula circummoveri nequeat; deinde ex igne amovenda olla & agitandum continuo usque dum defervescat, & tunc rigescit Syrupus, ac concrescit vel coalescit in saccharum; hoc etiam aqua calcis in saccharum Carnariæ sublimari potest: Saccharum hoc illi, quod ab arundine saccharifera conficitur, longe salubrius est. Sveciæ Sc. Ac. Act. A:o 1751. p. 150.

§. III.

HArum, quas supra citavimus, specierum si non omnes, saltem pars maxima apud nos sponte & absque humana industria nascitur in locis sterilissimis & inutilissimis, in quibus fere nullæ aliæ plantæ possunt vigere. Contra

plantæ utiliores apud Australes loca optimâ, humum præpingvem curamque incolarum singularem plerumque poscunt, si late crescant, fructumque optatum reddant. Arbores fructiferæ ab oris Australioribus olim ad nos delatæ, utpote Malus Appeltrå, Pyrus, Pårontrå, Prunus, Mõmontrå, Cerasus, Kersbårstrå, jam nostro climati tam assuetæ sunt, ut multis in locis jam crescant sylvestres. Morus, Mullbårstrå, Vitis Bjirrankor, Juglans, Ballnõtttrå, Persica, Persifertrå, Malus Armeniaca, Appricoser, Castanea, Castanietrå, inchoarunt jam quodammodo perferre frigora & hiemem in Scania. Sic multæ arbores fructiferæ & sapidissimæ ex oris Meridionalibus ad nos translatae in nostra Regione felicissime possunt propagari, & accedente arte possunt in hybernaculis nostris fere omnes plantæ exoticæ coli & vegetari. Sed e regione populi Meridionales majorem partem ex nostraribus, quas supra citavimus, & quas natura Sveciæ & nobis proprias destinavit & domesticas, vix ulla arte & industria in suis hortis excolere & propagare possunt. Nec hoc reticendum, fructus plantarum nostrarum spontanearum in bellariis usurpatos, atque in superioribus a nobis enumeratos, non tantum persalubres esse, sed etiam plurimos, si non omnes, eorum in morbis & febribus ardentibus non modo sine noxa ab ægrotantibus edi posse, verum etiam iis medicinam sapius in morbis periculosissimis adferre. Contra testantur Itineraria ac multiplex experientia plurimos fructus suavissimos terrarum Australiorum non modo caute & parce edendos, & vix unquam usum eorum in morbis permissum esse, verum etiam esu eorum homines non raro in summum vitæ periculum induci, cum morte sapius finiendum.

§. IV.

IN re frumentaria neque nos exteris sumus inferiores; tot enim frumentorum genera suppeditat nobis natura,
ut

ut plura vix in aliis Regionibus provenire queant, & quibus destituimur, ea aliis abunde compensantur; sæpe etiam quibus nos abundamus, iis carent exteri. Si quoque plura præ nobis vegetabilia habet gens Meridionalis, ea tamen non semper tam sunt salutaria ac nostra. Sic inter plantas esculentas sativas apud nos provenientes, numerantur Triticum, Hwete, Fennice Nisu. Secale, Råg, Fenn. Numis. Avena, Hafre, F. Caura. Fagopyrum, Bohwete, F. Tattarnisu. Hordeum, Biugg, F. Ohra. Faba, Bóna, F. Yapu. Zea, Spelt, F. Taimanohra. Lens, Linke, Gryn, F. Gryn. Pisum, Ert, F. Herne, cujus plures varietates possidemus, easque longe præstantiores iis, quibus Australes terræ gaudent. Rapa, Nostva, F. Nausris. Brassica, Rål, F. Caali, hujus quædam varietates longe melius apud nos proveniunt, sapidioreque sunt, quam apud populos meridionales: Quæ cuncta in agris nostris tanta quotannis crescunt copia, ut vili sapissime liceant pretio. Hortenses sativæ apud nos plures sunt, quam quæ in agris coluntur; Sylvestres autem, sive spontaneæ plurimam partem absolvunt. In Flora Svecica Nobiliss. Archiat. Linnæi per totam Sveciam cum Finlandia & Lappmarchia propriæ & domesticæ huic Regno numerantur plantæ diversarum specierum 1296. absque varietatibus, prope infinitis. Harum aliæ Oeconomicis, aliæ medicis servantur usibus. Quædam totæ sunt esculentæ, aliæ quarum radices tantum, aut folia, caules, flores, fructus, semina, succus sive humor & liquor eduntur.

§. V.

Creator noster sapientissimus omnes in genere plantas in sui Nominis gloriam ordinavit & nostros usus; in specie autem ita disposuit singulas, ut juxta speciem &

& naturam suam certis & peculiaribus fervirent usibus. Sic certæ sunt species, ex quibus esculenta, ex aliis potulenta, ex aliis utraque adornamus. Abunde satis & miræ varietate natura quotidie nostras mensas instruit & exornat, imo calu necessitatis & irruente annonæ caritate defectum compensat aliis domesticis saticis aut sylvestribus vel sponte nascentibus. Tantum penum & promptuarium instructissimum nobis paravit, ut necessitatibus non modo, verum quoque voluptatibus nostris satis sufficerent. Ab ejusmodi diversis & sponte apud nos provenientibus plantis diversa nobis paramus ciborum & potuum genera: nimirum panes, pulmenta, acetaria, olera, asparagos, jura gelata, clibanitas, condimenta in ferculis, juscula, coctas radices, cupedias, sacchara, cappares. Aliis fructibus vescimur recentibus & crudis. Ex aliis vina & cereviasias apparatus, meliora reddimus & condimus. Aliæ loco Coffeæ & Theæ sunt, nobisque longe salubriores quam exoticæ illæ. Oleum ex aliis quoque exprimimus, cui usui e sylvestribus Myagrum, Brassicæ species atque Sinapis aliæque inserviunt; sicut in Flora & plantis suis esculentis egregie nos docuit Nobilissimus Archiater Linnæus. Sic Patriam nostram dulcissimam multarum & variarum prærogativarum exfortem minime reliquit Sapientissimum atque Benignissimum NUMEN, CUI Soli sit Laus in sæcula nunquam terminanda.

F I N I S.

